

Īpaši
aizsargājama
dabas
teritorija

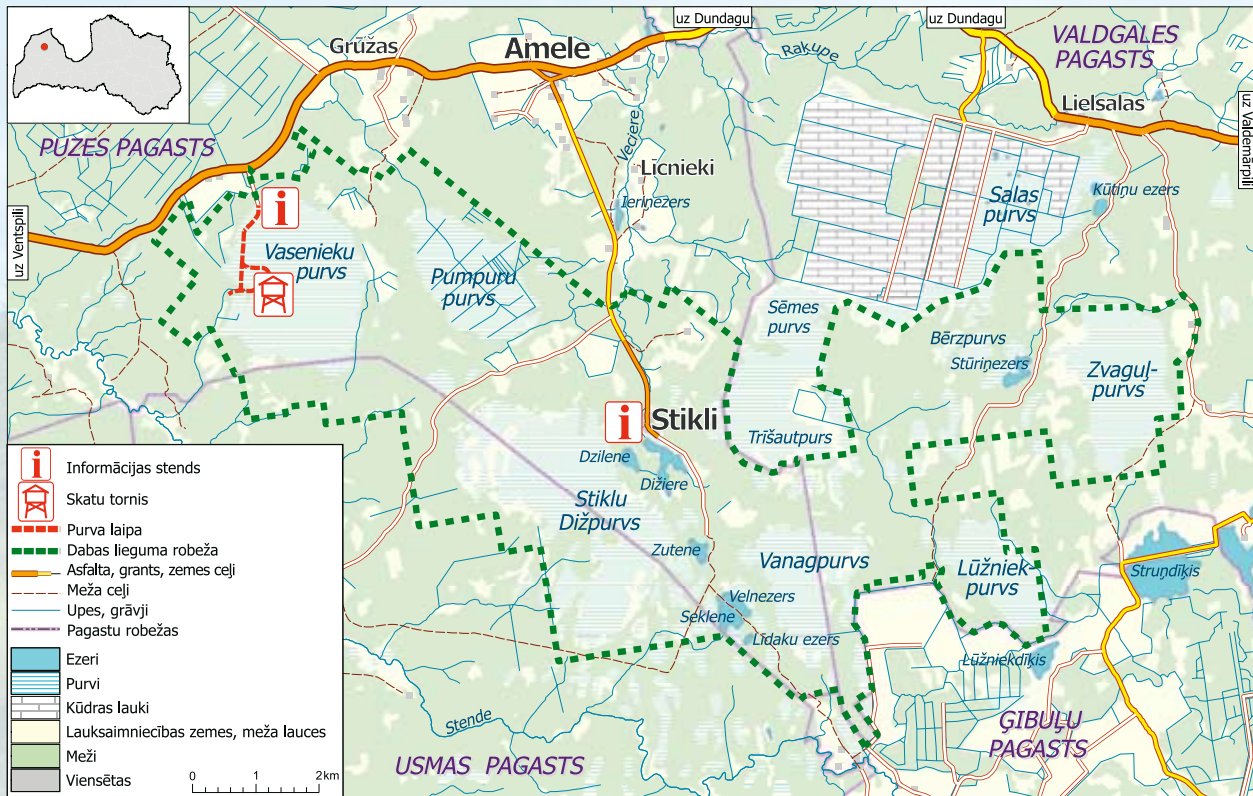
STIKLU PURVI

D A B A S L I E G U M S

BirdLife
IBA
PUTNIEM
NOZĪMĪGĀ VIETA

DABAS LIEGUMS STIKLU PURVI

Autors: B. Strazdīpa

Atrodas Ventspils rajona Puzes un Usmas pagastā, Talsu rajona Valdgaies pagastā

Izveidots 1977. gadā

Platība 1977. g. – 1720 ha; 1999. g. – 6636 ha

Statuss

Latvijas īpaši aizsargājama dabas teritorija - dabas liegums.

Dabas liegums ir dabiska, cilvēka darbības mazpārveidota vai dažādā pakāpē pārveidota dabas teritorija, kas ietver īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu dzīvotnes un īpaši aizsargājamus biotopus. Stiklu purvi ir viens no Latvijas 275 dabas liegumiem.

Iekļauts Eiropas aizsargājamo teritoriju tīklā Natura 2000.

Natura 2000 ir Eiropas Savienības valstu īpaši aizsargājamo teritoriju tīkls, kurā katra dalībvalsts iekļauj ar savu aizsargājamo teritoriju sistēmu. Latvijā ir 336 Natura 2000 vietas, kas aizņem 11,9 % no teritorijas.

Putniem starptautiski nozīmīga vieta

Putniem starptautiski nozīmīga vieta (PNV) ir putnu skaita un sugu sastāva bagātas vietas pasaulē, tās ir svarīgas šeit regulāri sastopamo populāciju labklājībai un dažkārt pat sugu izdzīvošanai vispār. Latvijā ir noteikta 71 putniem starptautiski nozīmīga vieta.

Galvenie biotopu veidi

- mežs (68 %)
- pļavas (3 %)
- purvs (28 %)
- saldūdens (1 %)

Stiklu purvi sākuši veidoties pirms 5000 - 7000 gadiem

Galvenās dabas vērtības

- lielākais augsto purvu komplekss Kurzemē

- 8 Eiropā un 2 Latvijā īpaši aizsargājami biotopi
- 109 Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas

Negatīvās ietekmes

- agrāk veiktā purvu nosusināšana kūdras ieguves vajadzībām
- intensīvā mežsaimnieciskā darbība pirms dabas lieguma dibināšanas
- mežu meliorācija un ceļu būve
- bebru darbības izraisītas izmaiņas dažu ezeru hidroloģijā

Dabas aizsardzības plāns – izstrādājis Latvijas Dabas fonds laika periodam no 2006.-2018. gadam. Galvenais plānotais apsaimniekošanas pasākums – aizsprostu būve uz meliorācijas grāvjiem purvā, lai novērstu susināšanas negatīvo ietekmi un turpmāku purva biotopu degradāciju. Tas tiek realizēts *LIFE* – Daba projekta „Purva biotopu aizsardzības plāna īstenošana Latvijā” ietvaros. Sadarbībā ar A/S „Latvijas valsts meži” notiek mežņu riestu apsaimniekošana.

Dabas lieguma „Stiklu purvi” **individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi** apstiprināti 24.07.2007. (MK noteikumi Nr. 510).

Foto: V.Baroniņa
Vasenieku purvs - viens no Stiklu purviem.

Purvs ir zemes virsas nogabals, kurā ir pastāvīgs vai periodisks mitrums, specifiska augu un dzīvnieku valsts, un tam ir raksturīgs aktīvs kūdras veidošanās process.

Stiklu purvu komplekss atrodas Ugāles līdzenuma Kursas zemienē, un tas ir lielākais Rietumlatvijā, veidojies pirms apmēram 5-7 tūkstošiem gadu. Bijušajā Baltijas ledus ezera seklūdens zonas pazeminājumos izveidojušies 6 purvi: Vasenieku purvs, Stiklu Dižpurvs, Pumpuru purvs, Zvaguļu purvs, Vanagu purvs, Lūžnieku purvs. Pie šā kompleksa pieder arī Trīšautpurvs un Sēmes purvs, kuri neietilpst dabas liegumā, un Salas purvs, kurš ir jau daļēji izmantots kūdras ieguvei.

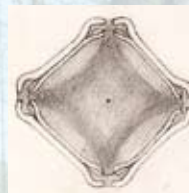
Kūdras veidošanās. Lielajā mitrumā augu un dzīvnieku atliekas gandrīz pilnīgi sadalās. Labāk saglabājas purviem raksturīgās sūnas – sfagni, to sporas, kā arī dažu citu augu sugu putekšņi, pēc kuriem var noteikt kūdras sastāvu un purva veidošanās vēsturi. Sūnu purvā kūdras slāņa biezums kaut arī lēni, tomēr nemitīgi pieaug - gadā apmēram par 1 mm, un tas notiek, atmirstot sfagnu sūnu apakšējām daļām.

Stiklu purvu kompleksā vairāk pētīts ir Vasenieku purvs. Maksimālais kūdras slāņa biezums te ir 6 metri. Purvā vairākkārt veikti urbumi, lai iegūtu kūdras paraugus un, analizējot tos, uzzinātu purva veidošanās un attīstības gaitu. Noskaidrots, ka kūdras uzkrāšanās te sākusies jau pirms boreālā laika, bet sevišķi intensīvi kūdras veidošanās notiek kopš atlantiskā laika - pēdējos 3500 gados. Šo procesu veicinājis mitrais piejūras klimats.

Vasenieku purvs veidojies, pārpurvojoties mitra iepaklā, bet iespējams, ka citi Stiklu purvi veidojušies, aizaugot sekļai ūdenstilpei.

Foto: M. Pakalne
Makstainā spilve un sfagni ir galvenie augstā purva kūdras veidotāji.

baltalkšņa putekšņi

āra bērza putekšņi

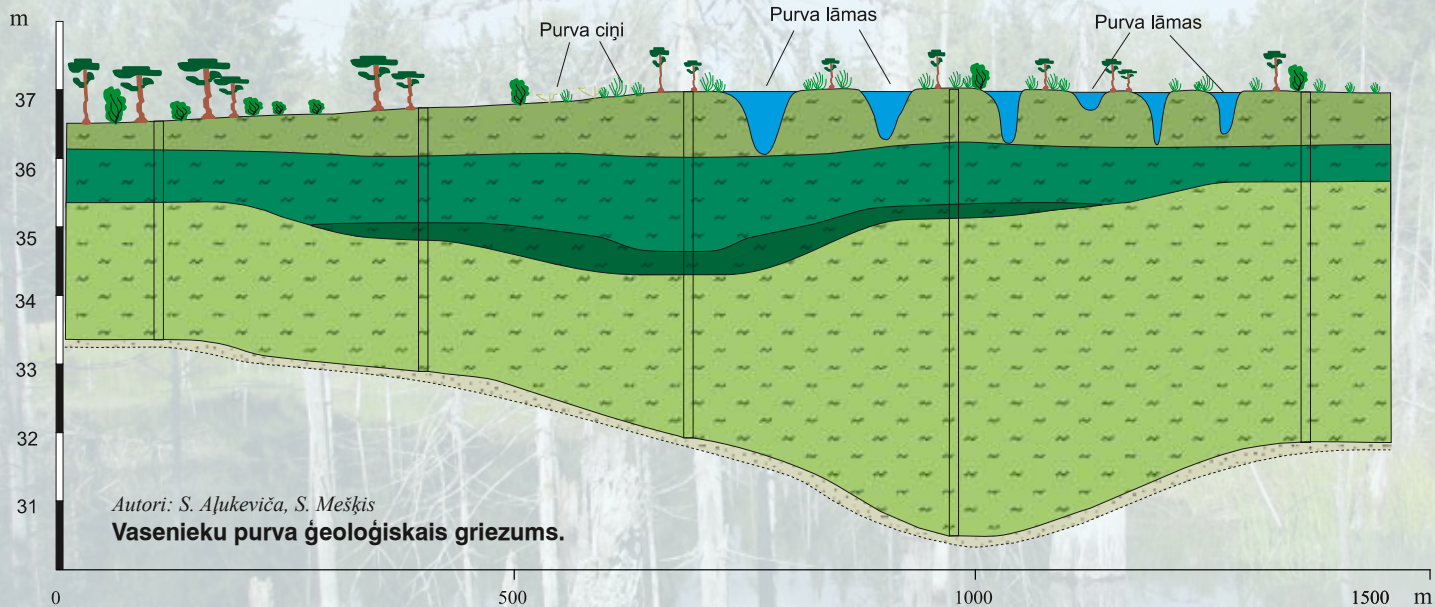
priedes putekšņi

Zīmējumu autore: J. Mežs

Pēc dažādā dziļumā kūdrā atrodamiem putekšņiem var noteikt, kas audzis šajā apkārtnē pirms daudziem tūkstošiem gadu. Šādi mikroskopā izskatās baltalkšņa, āra bērza un priedes putekšņi.

Kupols augstajā purvā parasti veidojas purva centrālajā daļā. Pateicoties labākiem mitruma apstākļiem, kūdras slāņa augšana un uzkrāšanās norit nedaudz straujāk - tāpēc izveidojas reljefa paaugstinājums purvā, kas nereti ir par vairākiem metriem augstāks nekā purva malas.

Purva kupols labi redzams Vasenieku purva trīsdimensiju modelī. Purva centrālā daļa atrodas apmēram 40 m v. j. l. un ir par 4 m augstāka nekā dienvidu mala un par 2,5 m augstāka nekā rietumu mala. Šāds purva reljefs uzskatāmi parāda, ka nereti purvs var būt pat apkārtnes augstākā vieta.

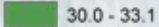
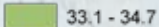
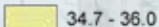
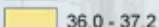
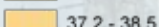
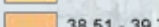
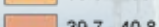
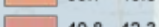

Autori: S. Aļukeviča, S. Meškis

Vasenieku purva ģeoloģiskais griezum.

APZĪMĒJUMI

- Vidēji sadalījusies brūnā sfagna kūdra
- Vidēji sadalījusies Magelāna sfagna kūdra
- Labi sadalījusies spilvju kūdra
- Labi sadalījusies sfagnu - spilvju kūdra
- Smilts

- 30.0 - 33.1
- 33.1 - 34.7
- 34.7 - 36.0
- 36.0 - 37.2
- 37.2 - 38.5
- 38.51 - 39.7
- 39.7 - 40.8
- 40.8 - 42.3

Autors: J. Matvejs

Vasenieku purva trīsdimensiju modelis.

Purvi

Purvi aizņem gandrīz 1/3 no dabas lieguma platības jeb aptuveni 1870 ha. Te pārstāvēti visi purva tipi:

- sūnu jeb augstie purvi (28 % no kopējās platības)
- pārejas purvi (0,4 %)
- zāļu jeb zemie purvi (0,8 %)

Neskarti augstie purvi ar tiem raksturīgo ciņu-lāmu kompleksu saglabājušies Stiklu Dižpurvā un Vasenieku purva centrālajā daļā. Šajos purvos sīkkrūmiem apauguši līdz 0,5 m augsti ciņi mijas ar mazākām vai lielākām purva lāmām, kas jo īpaši svarīgi ir purva putniem. Visvairāk lāmu ir Vasenieku purvā, bet Vanagu un Zvaguļu purvā tās nav sastopamas.

Foto: M. Pakalne
Lāmas Vasenieku purvā.

Lāmas ir ar ūdeni piepildījušās plaiss kūdrā un atgādina nelielus ezeriņus purvā. To dziļums var būt no 1 līdz 5 metriem.

Visiem augstajiem purviem raksturīga īpašu purva sūnu – sfagnu dominance. Tie arī ir galvenie kūdras veidotāji (brūnais, Magelāna un šaurlapu sfagns). Lakstaugu un sīkkrūmu stāvu augstajos purvos veido makstainā spilve, purva dzērvene, polijlapu andromeda, lācene un purva vaivariņš, un šīs sugas ir raksturīgas arī Stiklu purvu kompleksam.

Zāļu purvi dabas liegumā aizņem nelielas platības, pārsvarā veidojot pārejas joslas purvu malās un ezeru krastos. Te dominē grīšļi (augstais un pūkaugļu grīslis).

Foto: V.Baroniņa
Klajš augstais purvs ar lāmām ir izcila dzīvotne purva putniem.

Pārejas purvi, galvenokārt, sastopami augsto purvu apmalēs, lāmu malās un ezeru piekrastes slīkšņās. Te dominē citas sfagnu sugas (piem., struplapu sfagns), kā arī grīšļi. Lielākās pārejas purvu platības izveidojušās Stūriņezera un Līdaku ezera krastos,

bet līdzīgi purviņi sastopami arī pie visiem pārējiem Stiklu apkārtnes ezeriem.

Foto: I. Rēriha
Pārejas purvs un slīkšņas pie Stūriņezera.

Foto: V. Baroniņa
Nosusināšanas rezultātā purvā pastiprināti aug priedes un sikkkrūmi, zūd klajā purva ainava.

Dabas liegumā sastopamie Eiropas nozīmes īpaši aizsargājami purva biotopi:

- Neskarts augstais purvs (kods 7110*)
- Pārejas purvi un slīkšņas (kods 7140)
- Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās (kods 7120)

** prioritāri aizsargājams biotops;*

7110 - kods Eiropas Padomes Biotopu Direktīvas I pielikumā

Foto: M. Pakalne
Purva vaivariņš lielākoties sastopams purvu malās, bet lācenes vienlīdz bieži sastopamas arī purva vidiē uz sausākiem ciņiem.

Degradētie purvi veidojas nosusināšanas rezultātā. Stiklu purvos savulaik meliorēts Vasenieku purvs (tā ziemeļu daļa), grāvju dziļums te vietām sasniedz pat 3 m. Susināts ir arī Pumpuru purvs, tomēr grāvju sistēma te ir pārāk sekla, tāpēc purva biotopi daudzviet samērā labi atjaunojas.

Meži

Meži klāj 2/3 no dabas lieguma teritorijas. Lielāko daļu aizņem slapjie un purvainie mežu biotopi, mazāk sausieņu meži, un tikai 4 % aizņem susinātie mežu tipi. Šīs teritorijas meži agrāk intensīvi izmantoti mežsaimniecībā, tāpēc tagad trešdaļu no tiem veido samērā jaunas audzes (33 %). Bioloģiski daudz vērtīgākas ir 100 - 150 gadus vecās audzes (22 %), bet 2 % mežaudzēs koku vecums pārsniedz 150 gadus. Šādiem mežiem raksturīgi dažādi bioloģisko daudzveidību veidojoši elementi – kritālas, sausokņi, koku stubeņi, dobumaini koki, kas jo īpaši piemēroti retām bezmugurkaulnieku, sūnu un ķērpju sugām, kā arī putniem ligzdošanai.

Foto: G. Balodis

Sausie priežu meži aizņem trešo daļu no teritorijas mežiem, daudzviet tie ir īpaši piemēroti medņu riestiem.

Foto: I. Rēriha

Pārmitrs mežs starp Stūriņezeru un Zvaguļu purvu.

Foto: G. Balodis

Mežu apsaimniekošana Zvaguļu purva apkārtnē, izkopjot medņu riestus.

Dabas liegumā sastopamie Eiropā un Latvijā īpaši aizsargājami mežu biotopi:

- Purvaini meži (kods 91D0*)
- Melnalkšņu staignāji (kods 9080*; Nr. 1.18.)
- Boreālie meži (kods 9010*)

Nr. 1.18. – Latvijas MK noteikumos Nr. 421 (05.12.2000.), Nr.61 (25.01.2005.).

Saldūdeņi

Stiklu ezeri ir izveidojušies pirms 9000 līdz 10 000 gadiem un uzskatāmi par senā Baltijas ledus ezera atliekām no ledus laikmeta beigām vai pēclodus laikmeta sākuma. To ezerdobes veidojušās galvenokārt kūstošā ledāja ārdošanās darbības rezultātā. Šādus ezerus, kas veidojušies ledāja darbības ietekmē, sauc par glaciālajiem ezeriem.

Dabas liegumā „Stiklu purvi” iekļauti 8 ezeri - daļa no izteiksmīgās Stiklu ezeraines: **Dižiere** (Pilszers, Lielais ezers, Stiklu ezers), **Maziere** (Pirtszers, Mazais ezers), **Dziļene** (Mežezers, Dziļņezers), **Lidaku ezers**, **Stūrņezers**, **Zutene** (Ozoliņezers), **Seklene**, **Velnezers**. Lielākais no šiem 8 ezeriem ir Dižiere (18 ha), bet dziļākais – Seklenes ezers (8m). Velnezers un Seklenes ezers veido divdaļīgu ūdenstilpi ar šauru zemes strēmeli starp abām daļām. Agrāk starp abiem ezeriem varēja iziet pa ceļu, tagad bebru darbības rezultātā līmenis ir pacēlies un abi ezeri savienojušies.

Foto: U. Suško

Starp Velnezeru un Seklenes ezeru tagad ved vien šaura gājēju taciņa līdz abu ezeru savienojuma vietai.

Foto: I. Rēriha

Agrs rīts pie Stiklu ezeriem.

Foto: U. Suško

Seklenes ezers ar saliņu. Nostāsts vēsta, ka velns reiz nesis smagu nešlavu, būvēdams dambi starp Velnezeru un Seklenes ezeru. Te iedziedājies gailis un velnam bijis jāpazūd, nesamais izbiris un šajā vietā izveidojusies saliņa ezerā.

Gandrīz visu ezeru krastos sastopami pārejas purvi un slīkšņas, tajos konstatētas vairākas retas vaskulāro augu un sūnu sugas.

Cauri dabas lieguma teritorijai tek Veciere (Raķupes pieteka) un Sēme (Stendes pieteka), kā arī vairākas mazas upītes un strauti. Viens no šādiem strautiem iztek no Vasenieku purva un pēc 2 km ietek Stendes upē.

Dabas liegumā sastopamie Eiropas nozīmes īpaši aizsargājami saldūdens biotopi:

- Distrofi ezeri (kods 3160)
- Semidistrofi ezeri (Nr. 4.15.)

Apmēram 45 % no dabas lieguma teritorijas aizņem Latvija un Eiropā īpaši aizsargājami biotopi.

Dabas lieguma flora kopumā raksturo Piejūras zemienes ģeobotāniskā rajona floristiskās īpatnības. Dažādu pētījumu rezultātā te konstatētas 486 vaskulāro augu un 148 sūnu sugas (I. Rēriha, Dabas lieguma “Stiklu purvi” dabas aizsardzības plāns, 2005). Ievērojamo sugu skaitu nodrošina daudzveidīgie ezeru, purvu un mežu biotopi.

Purvu augu valsts vienmēr ir ļoti specifiska – sūnu purvs ir barības vielām nabadzīgs, un te augšanai piemērojies tikai neliels skaits augu sugu. Slapjajās purva iepakās, jo īpaši lāmu krastos, parasti var atrast abas biežāk sastopamās raseņu sugas - **apaļlapu** un

garlapu raseņi, kā arī te aug reti sastopamais šo abu sugu hibrīds. Lāmu krastu slīkšņās bagātīgi aug **parastais baltmeldrs** un vietām arī **purva šeihcērija**. **Polijlapu andromedas** rožainie ziedi purva iepakās atrodami turpat visu vasaru.

Īpaši bagātīgs augu sugu ziņā ir ezeru litorāls un piekrastes slīkšņas. Te konstatētas 70 vaskulāro augu un 27 sūnaugu sugas. Savulaik trijos Stiklu ezeros sastopamais lobēliju-ezereņu kompleks šobrīd vairs nav saglabājies, toties purvainajās slīkšņās patvērumu radušas vairākas retas sūnu sugas.

Foto: M. Pakalne

Apaļlapu raseņi ir visbiežāk sastopamā raseņu suga mūsu sūnu purvos.

Foto: M. Pakalne

Stiklu purvos dažviet var atrast abu raseņu sugu hibrīdu, kas labi atšķirams pēc lapu formas.

Foto: M. Pakalne

Arī garlapu raseņi purvos nav retums, turklāt visas raseņu sugas ir augi - kukaiņēdāji.

Īpaši aizsargājamās vaskulāro augu sugas (kopumā 28)

- Ciņu mazmeldrs
- Izlocītā ķērsa
- Skrajais donis
- Sīpoliņu donis
- Palu staipeknītis
- Bālziedu brūnkāte
- Odu gimnadēnija

Foto: I. Rēriha

Palu staipeknītis Latvijā sastopams reti – barības vielām nabadzīgu ezeru smilšainās palienēs. Stiklu purvos vairākās atradnēs.

Foto: V. Baroniņa

Foto: I. Rēriha

Ciņu mazmeldrs sastopams galvenokārt Rietumlatvijā, ļoti reti dažos purvos Latvijas austrumu rajonos. Arēji augs līdzīgs makstainās spilves ciņiem, bet abas šīs sugas labi atšķiramas gan ziedu, gan augļu laikā, jo kuplā, baltā liepūku galviņa raksturīga tikai spilvēm.

Purva šeihcērija (augšā), purva dzērvene un parastais baltmeldrs ir raksturīgi purva ieplaku un lāmu krastmalu augi.

Foto: M. Pakalne

Īpaši aizsargājamās un retās sūnu sugas (kopumā 25)

- Lindberga sfagns
- Zobainā bārdaine
- Zobainā īslaicīte
- Purva lāpstīte
- Palienes lāpstīte
- Sašaurinātā bārdlape
- Tamarisku frulānija

Foto: I. Rēriha

Lindberga sfagnam pagaidām Latvijā zināmas tikai trīs atradnes un viena no tām ir Stiklu purvos.

Foto: A. Petriņš
Apodziņš ir mazākais no Latvijas pūcveidīgajiem putniem. Stiklu purvu dabas lieguma mežos konstatēti 8-10 apodziņu pāri.

Foto: A. Petriņš
Zivjērglis ligzdojis gan pašā lieguma teritorijā, gan tās tuvumā. Dažkārt to var novērot lidojam virs apkārtnējiem dīķiem.

Foto: A. Petriņš
Dabas liegumā un tā tuvākajā apkārtnē ligzdo vismaz 10 bikšainā apoga pāri.

Foto: A. Petriņš
Mednim Stiklu mežos ir ļoti piemēroti biotopi.

Dabas lieguma ievērojamā platība un daudzveidīgie biotopi ir piemēroti plašam putnu sugu klāstam – dažādos laika periodos te konstatētas vismaz 80 putnu sugas, no tām gandrīz 40 % ir Latvijā un Eiropā īpaši aizsargājamas (A. Petriņš, Dabas lieguma “Stiklu purvi” dabas aizsardzības plāns, 2005).

Plašās un daudzveidīgās mežu teritorijas aptver augsto purvu kompleksu gandrīz no visām pusēm. Te patvērumu ligzdu vietām rod tādas aizsargājamas sugas kā **ķīķis**, **mežzirbe**, **apodziņš**, **bikšainais apogs**, **melnā dzilna**, **trīspirkstu dzenis** un pat **jūras ērglis**. **Zivjērglis** mēdz ligzdot gan mežos, gan augstajos purvos lielu koku galotnēs. Ļoti nozīmīga putniem ir pārejas josla starp purvu un mežu, nereti mežos ligzdojošie putni barojas tuvējos purvos un ezeros.

Dabas lieguma teritorijā atrodas pieci **medņu** riesti – tajos svarīgi uzturēt šiem putniem piemērotu dzīvotni un pareizi to apsaimniekot.

Foto: A. Petriņš

Purva tilbite ir viena no raksturīgākajām purva putnu sugām - sēžot nelielas priedītes zarā, uzmanīgi vēro apkārtni (Stiklu purvos ligzdo apmēram 14 pāri).

Foto: A. Petriņš

Purvs ir rubēņu iecienītākā dzīvotne. Stiklu purvos riesto ap 30 rubēņu galji.

Foto: J. Ķuze

Lielā čakste apmetas galvenokārt augstajos purvos, ligzdu ierīkojot nelielu priedīšu zaros (Stiklu purvos ligzdo 3-5 pāri).

Foto: A. Avotiņš

Dzeltenais tārtiņš purva ciņu raibumā grūti saskatāms. Kopumā visos Stiklu purvos ligzdo vismaz 15 pāri.

Seši augstie purvi īpaši piemēroti tādām purvu sugām kā **dzeltenais tārtiņš** un **lielā čakste**, kuri sastopami gandrīz visos lieguma purvos. **Purva tilbite** sastopama tikai purvos ar lāmām. Stiklu purvi ir arī iecienīta **rubēna** riestošanas vieta – konstatēti līdz 30 riestojoši tēviņi. **Dzērvju** dejas te var vērot pavasarī, bet ligzdo apmēram 15 pāri. Pavasaros Stiklu purvos mēdz uzturēties **ziemeļu gulbis**, daži pāri arī ligzdo.

Dabas liegumā ir samēra augsta tauriņu daudzveidība – te konstatēta 1/3 no Latvijas dienas tauriņu sugām. Stiklu purvos bieži sastopams šādiem biotopiem raksturīgais **purva dzeltenis**, kā arī vairākas **zilenīšu** sugas. Spāru sugu skaits ir vidēji liels – konstatētas 18 sugas. Vairākas retas kukaiņu un gliemežu sugas atrodamas mežos uz atmirušiem kokiem un trūdošas koksnes, piemēram, **vītolu**

slaidkoksngrauzis un **divzobu vārpstīngliemezis**

(V. Spunģis, Dabas lieguma “Stiklu purvi” dabas aizsardzības plāns, 2005).

Foto: V. Spunģis

Strautuspāre ir reta suga un mit pie mazām upītēm ar vēsu, tīru ūdeni. Konstatēta pie strauta, kas iztek no Vasenieku purva.

Foto: V. Spunģis

Mazais viršu zilenītis sastopams gan uz viršiem, gan andromedām.

Īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas dabas liegumā “Stiklu purvi”:

- **gāršas samtenis** – tauriņš sastopams lapkoku mežos
- **meža sīksamtenis** – tauriņš sastopams slapjās pļavās, zāļu purvos
- **strautuspāre** – Latvijā pagaidām zināmas tikai dažas atradnes
- **mainīgā spāre** – paretī sastopama pie Stiklu ezeriem
- **spožā skrejvabole** – reta, bet raksturīga augsto purvu suga

Foto: V. Spunģis

Lielais asmalis veido stabilu populāciju, galvenokārt, gar mazajām upītēm, kur lielāks lapkoku ipatsvars.

Foto: V. Spunģis

Purva sisenis raksturīgs slapjām pļavām, Stiklu purvos sastopams arī zāļu un pārejas purvā.

Zīmējuma autore R. Kazāka

Purva dzeltenis ir raksturīga augsto purvu suga, tā kāpuri barojas galvenokārt ar zilenēm un apdzīvo purvus jau kopš to izveidošanās pēcdedus laikmetā.

Dabas lieguma teritorijā nereti sastopams **vilks** – to ekskrementi regulāri atrodami purvu apmalēs, novērots arī **lūsis**. Visas četras pārnadžu sugas – **alnis**, **staltbriedis**, **stirna** un **mežacūka** - te sastopamas nereti. No amfibiotiem (sugas, kas saistītas ar ūdens biotopiem) Stiklu dabas liegumā lielākā nozīme ir **bebram**, te netrūkst šai sugai piemērotu dzīvotņu, jo īpaši grāvju (V. Pilāts, Dabas lieguma “Stiklu purvi” dabas aizsardzības plāns, 2005).

Bebraine

Bebrs, ierīkojot savu mītni, aizsprosto ūdensteci un nereti rodas uzpludinājums. Pamazām tajā saaug zemūdens un virsūdens veģētācija, izveidojas organismu „barības ķēdes”, nostabilizējas barības bāzes. Vairums koku neiztur ilgstošo appludinājumu un nokalstot kļūst pieejami citām organismu grupām, kuras nomaina cita citu līdz pat pilnīgai koka sairšanai ūdenī. Izveidojas jauns biotops – bebraine. No dzīvības viedokļa tā ir ļoti vērtīga – uzkrājies ūdens vietā, kur pirms tam nekas tāds nav bijis, sniedz piemērotu

Foto: A. Kleperis
Bebrs.

Foto: V. Baroniņa
Bebru dambis uz strauta, kas iztek no purva.

Foto: J. Nusbaums

Bebrainēs mēdz baroties melnais stārķis, atpūsties un pat ligzdot tādi putni kā meža pile, dzērve, zivju ērglis, dažkārt pat ziemeļu gulbis, bet nokalstusajos kokos dobumus mēdz kalt vairums Latvijā sastopamo dzeņu sugu.

dzīves vidi dažādiem ar ūdeni saistītiem organismiem. Nokalstusie koki un trupējošā koksne ir dažādu bezmugurkaulnieku dzīvotne, līdz ar to arī putni te atrod daudz ko vērtīgu savai ēdienkartei.

Kad bebra ģimenei barības bāze izsīkst un tas pārceļas uz citu dzīves vietu, bez „saimnieka” palikušais applūdums ar laiku mazinās vai pat izsīkst, bet sausie koki, stubeņi, kritālas un bebru nograuztie stumbri saglabājas kā trupējoša koksne, kas dažādo vidi un dod piemērotus apstākļus daudzām šeit sastopamajām mitrumu mīlošajām sugām vēl ilgus gadus.

Izveidojot nosusināšanas grāvju tīklus mežos, purvu apmalēs un pat purvos, cilvēks rada ideālus apstākļus bebra dzīvei, tā palīdzot dzīvot arī vietās, kur tas citādi nespētu nokļūt un apmesties.

Tomēr bebru darbībai var būt arī negatīva ietekme - Stiklu purvos, piemēram, bebru darbības rezultātā paaugstinājies ūdenslīmenis dažos ezeros un izzudušas vairākas retas augu sugas.

Gadu tūkstošu laikā purvos uzkrājas milzīgi derīgā izrakteņa – **kūdras** krājumi. Agrāk kūdru Latvijā izmantoja kā kurināmo vai pakaišiem, tagad ievērojamu daļu eksportē uz ārvalstīm. Arī Salas purvs, kas atrodas uz ziemeļiem no dabas lieguma, tiek izmantots kūdras ieguvei.

No šiem Stiklu purviem nosusināšanas rezultātā visvairāk ir cietis Vasenieku purvs – tā ziemeļu un rietumu daļā 70-os – 80-os gados novākts apaugums un izrakti grāvji, lai ierīkotu kūdras ieguves laukus. Dabiskie purva biotopi grāvju apkārtnē stipri degradējušies, jo nosusinot purvu:

- pasliktinās purva hidroloģiskais režīms un samazinās purva ūdensietilpība
- pastiprinās purva aizaugšana ar priedi, bērzu un virsi, līdz ar to zūd klajais purvs, kas piemērots putniem
- izzūd sfagni, kas ir galvenie kūdras veidotāji un “purva augšanas” pamatnosacījums
- purva virsma nosēžas par 15-20 %

Foto: G. Balodis

Kūdras aizsprostu būvniecība ar ekskavatoru Vasenieku purvā.

Foto: J. Nusbaums

Foto: V. Baroniņa

Nosusināšanas grāvja degradētais purvs sauss, sfagni izzuduši un savairojušies virši (augšā) un tā pati vieta purvā 3 mēnešus pēc aizsprostu izbūves uz grāvjiem.

Atjaunot degradētu purvu pilnībā nav iespējams, bet var samazināt nosusināšanas negatīvo efektu un zināmā mērā uzlabot degradēto biotopu hidroloģiju. To var panākt, būvējot aizsprostus uz nosusināšanas grāvjiem. Tāpēc Vasenieku purvā ar ekskavatoru palīdzību uzbūvēti 145 kūdras aizsprosti. Tie aiztur ūdeni, un samērā īsā laikā ūdenslīmeņa starpība abpus aizsprosta sasniedz pat vairākus metrus, bet purvs atgūst sev raksturīgo mitrumu.

Monitorings ir ilglaicīgi, regulāri novērojumi, kas tiek veikti, lai salīdzinātu un novērtētu izmaiņas mērījumos ilgākā laika periodā.

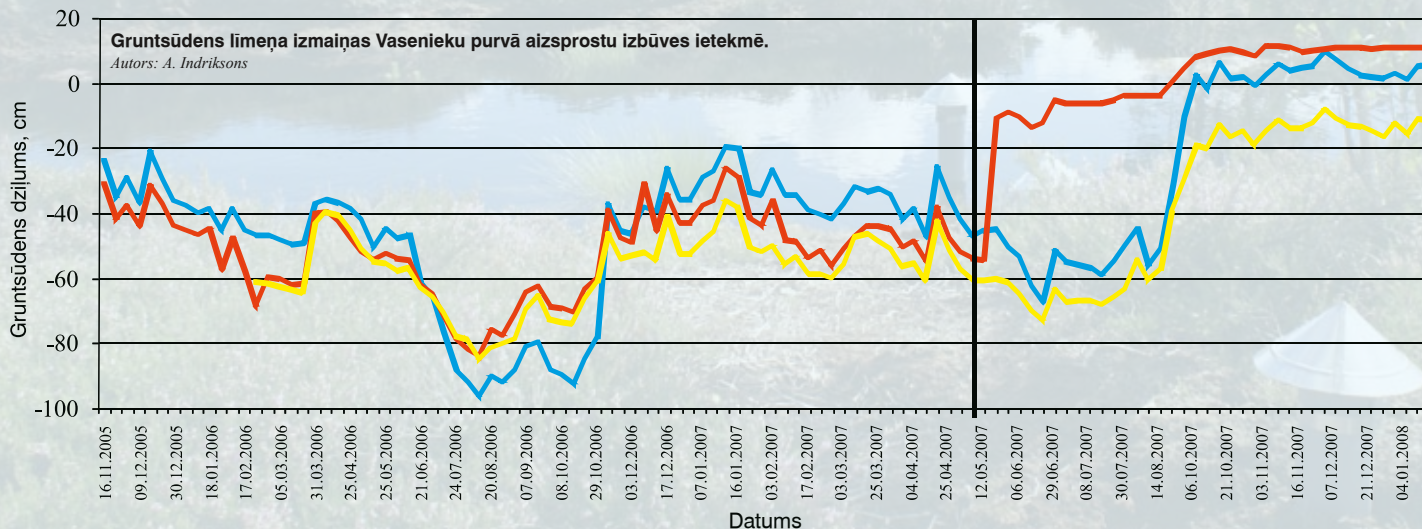
Lai veiktu hidroloģisko monitoringu, vairākās purva vietās ierīkotas gruntsūdens līmeņa mērīšanas akas. Pirms aizsprostu būves gruntsūdens līmenis purva nosusinātajā daļā bija vidēji 50 cm dziļumā no purva virsmas. Aizsprostu būves rezultātā hidroloģiskās izmaiņas notiek jau dažu mēnešu laikā - gruntsūdens līmenis purva degradētajās vietās paaugstinājies aptuveni 2,5 reizes, bet nosusināto purva lāmu teritorijā pat 16 reizes. Uzskatāmas pārmaiņas augājā seko daudz lēnāk, un veģetācijas monitoringa uzdevums ir sekot šīm izmaiņām. Uzlabojoties mitruma apstākļiem,

notiek purvam raksturīgās veģetācijas atjaunošanās – viršu daudzums samazinās un pamazām atkal ieviešas sfagni. Novērojumi tiek veikti arī purva neskartajā daļā, lai varētu salīdzināt un novērtēt šā apsaimniekošanas pasākuma efektivitāti.

- Nosusinātā teritorija (starp grāvjiem 100 m).
- Nosusināta purva lāmu teritorija (starp grāvjiem 20 m).
- Nosusinātā teritorija (starp grāvjiem 20 m).
- Aizsprostu būves sākums.

Foto: M. Pakalne
Gruntsūdens līmenis akās tiek mērīts regulāri katru nedēļu, arī ziemā.

Stiklu apkārtne bagāta ne tikai ar purviem un mežiem – jau izsenis te uzmanība pievērsta arī tādai šķietami parastai izejvielai kā smiltis. Tās ir bijušas tik kvalitatīvas, lai šajā apkārtņē jau 1853. gadā atvērtu stikla ražošanas jeb „glāžu” fabriku, un šo vietu Puzes apkārtņē vēl līdz mūsu dienām sauc par Vecfabriķi. 1897. gadā darbu uzsāka jaunā Annahites stiklu fabrika - tā arī šī Latvijas apdzīvotā vieta ieguvusi savu nosaukumu Stikli.

Foto: A. Āboliņš

Stiklu fabrikas pārvaldnieka māja jeb medību pils Dižieres krastā saglabājusies līdz mūsdienām.

Jaunā Stiklu fabrika celta pēc Puzenieku barona Grotusa pavēles. Līdz tam šajā vietā esot bijusi tikai necila zāģētava un smēde. 1900. gadā turpat Stiklos ezera krastā uzbūvēta tā dēvētā Annahites medību pils jeb ēka, kurā dzīvojis fabrikas pārvaldnieks. 2. Pasaules kara laikā 1944. gadā te atradies kureliešu štābs. Šī ēka saglabājusies līdz mūsdienām. Stikla ražošanai bija nepieciešama ne tikai kvalitatīva smiltis, bet ražošanas procesā bija jāpatērē arī ļoti daudz malkas, tāpēc apkārtējie meži tika stipri izcirsti. Stikla izstrādājumi tika vesti uz Ventspili, Jelgavu, Rīgu.

1926. gadā Stiklu fabrikā izcēlies ugunsgrēks, kas nodarījis lielus zaudējumus un fabriku 1928. gadā nācās slēgt. Par apdrošināšanas naudu tika uzcelta jauna stiklu fabrika – Rīgā, Sarkandaugavā.

Stiklos darbojās arī četru klašu skola fabrikas strādniekiem. 1934.–1935. gadā te darbojās lauksaimniecības skola, bet kopš 1954. gada – Stiklu palīgskola, tagad speciālā internātpamatskola.

Foto: I. Rēriha

Te klusajā Dižieres krastā tika izvēlēta vieta agrākajai Stiklu fabrikai.

Lai labāk varētu iepazīt purvu un tā iemītnieku dzīvi, vienā no Stiklu purviem - Vasenieku purvā – ir ierīkota **purva laipa**. Apmeklētāji var apskatīt gan degradēto purva daļu, ejot gar purva meliorācijas grāvi, gan salīdzināt to ar dzīvības pilno dabisko purva daļu. Maršruta garums 4 km.

Putnus vislabāk var novērot no 6 m augstā **skatu torņa**, uz kuru ved purva laipa. Piemērotākais laiks putnu vērošanai ir aprīlī un maijā, kā arī pirms putnu migrācijas oktobra sākumā.

Foto: V. Baroniņa

No skatu torņa viss purvs ir kā uz delnas.

Foto: V. Baroniņa

Ejot pa purva laipu, var daudz uzzināt par purva iemītniekiem.

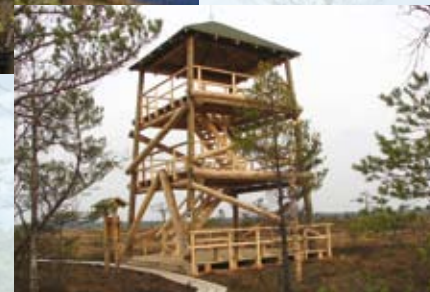

Foto: J. Nusbaums

Skatu tornis Vasenieku purvā pie laipas.

Apmeklējot purva laipu, ievēro:

- Pārvietoties purvā pa laipu ir visdrošāk! Sevišķi uzmanīgiem jābūt akaču un lāmu tuvumā. Novirzīties no laipas var būt bīstami!
- Jo klusāk uzvedīsies purvā – jo vairāk redzēsi un dzirdēsi!
- Purvā aizliegts kurināt uguns kurus! Nereti kūdra ir ļoti ugunsnedroša, pat viens nevērīgi nomests sērkokciņš vai cigaretes gals var izraisīt mēnešiem ilgu kūdras degšanu vairāku metru dziļumā.
- Vasenieku purvā aizliegtas putnu medības.
- Purvs ir daudzu augu un dzīvnieku mājas – nepiesārņo to un saudzē, tad Tu būsi tur vienmēr laipni gaidīts!

KONTAKTINFORMĀCIJA

Teritorijas pārvaldi realizē:

- Puzes pagasta padome – Blāzma,
Puzes pagasts, Ventspils rajons, LV-3613
- Usmas pagasta padome – “Auseklīši”,
Usmas pagasts, Ventspils rajons, LV-3619
- Valdgales pagasta padome – Pagasta māja,
Valdgale, Valdgales pagasts, Talsu rajons, LV- 4860

Meža teritorijas apsaimnieko:

- A/S “Latvijas valsts meži Ziemeļkurzemes mežsaimniecība
Upes iela 4, Dundaga, Talsu rajons, LV-3270
- privātpašnieki

Aizsardzību kontrolē:

- Valsts Vides dienesta Ventspils reģionālā vides pārvalde
– Dārza ielā 2, Ventspils, LV-3601

Informācija:

- Latvijas Dabas fonds
Mazcenu aleja 3, Jaunmārupe, LV-2166, www.ldf.lv

Buklets sagatavots Eiropas Komisijas LIFE-Nature fonda atbalstītā projekta LIFE04NAT/LV/000196 „Purva biotopu aizsardzības plāna īstenošana Latvijā” ietvaros.

Izdevējs: Latvijas Dabas fonds

Bukleta izdošanu finansēja: Dabas aizsardzības pārvalde

Teksts: V. Baroniņa

Konsultanti: I. Rēriha, M. Pakalne, A. Petriņš

Vāka foto: M. Pakalne. Apaļlapu rasene.

Aizmugurējā vāka foto: J. Nusbaums. Vasenieku purva laipa.

Dizains: MaxMoor

Iespiests Jelgavas tipogrāfijā

2008

